

WAGNERIANA CATALANA Nº 41 ANY 2014

TEMA 10: ALTRES TEMES

TÍTOL: VILLANDRY: LA BOTÀNICA AL SERVEI D'UN CASTELL

AUTOR: *Eva Muns*

A la regió de la Touraine, on en poc més d'un centenar de kilòmetres s'acoblen els famosos castells del Loira, orgull de França, la fortalesa de Villandry, destaca per les seves formes harmonioses però sobre tot, pels seus jardins formats per terrasses de flors multicolors i les seves parcel·les d'hortalisses perfectament alineades. Un regal pels sentits. Un exemple de com el moviment romàntic va influir en la sensibilitat de persones amb certes inquietuds artístiques i espirituals.

La història de Villandry, es remunta a 1532, quan Jean Le Breton, ministre de Francesc I, que havia dirigit la construcció de Chambord va triar les terres de Villandry, per edificar el seu castell i envoltar-lo d'un parc, prenent com a referència els jardins de les vil·les italianes, que ell coneixia bé, com a conseqüència dels anys passats com embaixador del seu país a Itàlia.

Aquesta fortalesa va ser descoberta per Joaquin Carballo, un extremeny afincat a França, als primers anys de 1900. I no deixa de cridar l'atenció l'impacte que el conjunt de Villandry va produir en el seu descobridor ni de quina manera va canviar-li la vida.

Joaquin Carballo Sánchez (o Joachim Carvallo, com és citat a les biografies i articles sobre ell, escrits a França) va nèixer a Don Benito (Extremadura) l'any 1869 en el si d'una família nombrosa, amb profund sentit religiós. Morts els pares de manera prematura, els quatre fills van restar sota la custòdia de la filla gran que, abans de fer-se religiosa, va procurar d'encarrilar els seus germans. Joaquin va marxar a Madrid a estudiar Medicina. Acabada la carrera amb bones qualificacions, per recomanació dels seus mestres, l'any 1893, arriba a París i és presentat com a alumne destacat al professor de fisiologia Charles

Richet, que l'any 1913 obtindrà el Premi Nobel de medicina. Carvallo treballa al costat del Dr. Richet que el considera com un dels seus mes distingits alumnes. És al laboratori del Dr. Richet quan l'any 1897 arriba Ann Coleman, una nova alumne, procedent d'Estats Units. La jove americana té 22 anys, ha estudiat biologia i química en el seu país i ha volgut provar l'aventura professional a Europa, sota la supervisió del Dr. Richet. Ann Caroline Coleman, prové de Pennsylvania (EEUU), és la filla petita d'una família de tretze germans. D'origen escocès, procedeix d'una família d'industrials siderúrgics que ha fet fortuna als Estats Units. Orfe de pare des dels tres anys, hereta una important fortuna i és educada segons els criteris de l'època, amb una formació científica però també humanista, fixant l'atenció en els corrents culturals europeus. Ann és introvertida, amant de la lectura i de les arts. Comparteix les seves recerques científiques amb Joaquin Carvallo, però també les seves idees sobre la vida, els valors, la família...i poc a poc, Ann descobreix en Joaquin, aquell jove prim, d'ulls penetrants, entusiasta, extrovertit, curiós per la ciència, vingut, com ella, d'un altre país, el seu company de per vida. El 18 de desembre de 1899, Ann i Joaquin es casen a Pennsylvania, després que ella s'hagi convertit al catolicisme.

La idea inicial del jove matrimoni és establir-se a França i fundar el seu propi laboratori, en el que hi treballaran junts i dedicar la seva vida a una carrera científica que comparteixen. L'any 1900 neix Isabelle, dos anys més tard Candela i l'any 1904 François. L'arribada del tercer fill, els fa plantejar un canvi de residència, i és aquí quan Villandry entra en les seves vides.

Joaquin s'aferra a la idea d'adquirir Villandry com a residència pròpia, comptant amb l'entusiasme d'Ann i l'aportació econòmica de bona part de la seva fortuna: Joaquin fa restaurar el vell castell i aprofitant l'espai en tres plànols que l'envolta, dissenya els jardins de diferents estils i influències. En l'aspecte arquitectònic, elimina les falses finestres, obre les galeries del pati central, reconstrueix les pilastres, els capitells i les motlures, tapia les portes innumerables i disposa que el castell, per comptes de ser rodejat per una anella de terra, ho sigui per l'aigua de manera que, com un mirall, el castell s'hi reflecteixi

Joaquin i Ann s'entreguen totalment a la reconstrucció de Villandry i moguts per aquest ideal, abandonen la seva carrera científica. Si bé la reforma arquitectònica és important, no ho és menys l'estètica dels jardins que envolten el castell. Ann l'ajudarà molt en la recerca d'informació sobre jardineria i horticultura, ampliarà els seus estudis de botànica i dibuixarà làmines amb les diverses espècies de plantes. I Joaquin així mateix es documenta sobre els jardins antics en els arxius de la biblioteca de l'abadia benedictina de Solesmes. És possiblement a causa de la relació amb els monjos que cap a 1910, Joaquin es converteix en un catòlic místic i intransigent. Atès el seu fervor religiós i en reconeixement a la seva tasca social, L'Estat francès li concedirà, a la seva mort, el privilegi especial de ser enterrat a l'església de Villandry. És un lector apassionat de Santa Teresa d'Avila i de Sant Francesc de Sales. La seva filla Guitte recorda que el pare els llegia sovint uns versos del poeta extremeny Gabriel y Galan, en els que el sentiment religiós hi és ben present: Si vacila tu fé (Dios no lo quiera)/ Y vacila por débil o por poca/Pídele a Dios que te la dé de roca/Y acuérdate de mí/. I aquest sentit religiós el comparteix també amb els seus amics, amb els seus treballadors i amb la seva obra de restauració de Villandry que vol que sigui un plaer per als sentits i un repòs per l'esperit. Sobre aquest tema escriu: "L'art procedeix d'una llarga contemplació de la Natura per la qual l'esperit humà penetra l'essència íntima de les coses, en copsa la poesia i s'eleva a Déu en un esforç suprem".

Ann i Joaquin cedeixen el seu talent per a la ciència i aporten el seu esforç i els seus recursos econòmics en benefici de la restauració d'un indret històric per fer-lo harmoniós, confortable, autèntic i amb el pas dels anys, visitable i fins i tot, rendible.

Joaquin i Ann compren Villandry per 120.000 francs, el 10 de desembre de 1906. De 1911 a 1914, la família augmentarà amb tres fills més: Edouard, Marguerite i Ann Marie. Viuran al castell, que habilitaran per fer-hi la seva llar però participaran també de la vida social del seu poble: assistiran als actes religiosos, les festes populars, i mantindran contacte amb els seus veïns. Dintre de casa, sota la supervisió d'Ann i el preceptor Mr. Basset els nens rebran classes de solfeig i piano, estudiaran anglès amb la senyoreta irlandesa Miss Adda O'Kelly, i a la sala d'estudis seguiran els cursos de cultura general,

ampliats amb les lectures dels llibres de la biblioteca particular, i amb les lectures de poetes i místics espanyols que periòdicament Joaquin fa als seus fills, convivint alhora amb les pintures i escultures d'artistes espanyols, que formen part de la seva col·lecció privada, part de la qual va ser cedida per l'exposició que Joaquin va organitzar a París l'any 1924 a la galeria Charpentier.

L'escomesa del projecte dels jardins és estudiada minuciosament per Carvallo. Declara que el jardiner ha de tenir mirada de pintor i de decorador, i per això vol fer ús de les plantes com de la pintura en un quadre i ho aconsegueix barrejant les diferents espècies vegetals en un mosaic multicolor. Els jardins es troben distribuïts en tres terrasses: als peus del castell situa el jardí de llegums (potager), més amunt, a l'alçada de la vista del saló del primer pis, el jardí ornamental i per damunt d'aquest el jardí de l'aigua.

Les hortalisses i llegums a Villandry son tractades com a flors. És un jardí ornamental, certament. Els tres nivells de jardins conformen un tot, per a gaudi dels sentits.

Les tomaqueres s'intercal·len amb les albergínies morades i blanques, les escaroles, les coliflors, el pèsol provençal, les bledes roges i blanques, els lluents pebrots verds, vermells i grocs, el julivert, els apis i les maduixetes salvatges...tot ben arreglerat, al costat de les roses de tija llarga, les petúnies i les verbenes, les tulipes, els boixos, les pomeres, els til·lers i el teixos, tots ells comparteixen espai segons l'època de l'any en que son plantats.

Joaquin Carvallo, està satisfet amb el resultat aconseguit a Villandry, però amb això no en té prou. Cap a l'any 1920, acabats els treballs particulars, amb el seu esperit inquiet comença a pensar en una altra empresa. L'empremta del Romanticisme influeix en l'ànim dels Carvallo i a la manera de Wagner, aspiren a fomentar el gust per les formes estètiques en tots els aspectes de la vida. És amb l'ajuda del seu amic Boniface de Castellane qui li obre les portes d'un món elitista que no és el seu, per crear la "Demeure Historique", (Edifici Històric) associació sindical dels propietaris de castells i cases antigues de França. Joaquin aconsegueix engrescar molts aristòcrates i nobles francesos propietaris de castells i cases antigues amb història perquè formin part de l'associació, tot defensant que són els propietaris privats d'aquests edificis

històrics els millors vigilants del propi patrimoni i no es poden permetre gaudir-ne només per ells sols, sinó que és positiu compartir la visita d'aquells indrets amb el públic no només com una necessitat econòmica, sinó també per un deure moral. En resum, el programa de la "Demeure Historique" respon als principis següents: per conservar les obres d'art cal conservar l'estatge a que pertanyen i per les quals han estat fetes i per aconseguir-ho cal engrescar el propietari i a la seva família perquè continuïn aquesta tasca.

L'idealisme del Dr. Carvallo va assolir l'èxit desitjat. El seu entusiasme i la idea de mantenir i obrir al públic els edificis i jardins històrics de propietat privada va ser realitat. L'any 1929 Joaquin Carvallo ho reconeixia en un escrit publicat a "La Vie Latine": "Som idealistes. Sense ideals no es va enlloc. Però, quan ens veuen treballar, no dubto que ens consideren com homes d'acció. Jo no nego que una empresa com aquesta no funcionarà sense grans despeses, però la qüestió material no ens deturarà. Els diners no són més que un mitjà, no són la fi".

Els hereus de la família Carvallo s'estimen el llegat, valoren l'esforç dels seus avantpassats i vetllen per la conservació d'aquell bonic indret, respectant l'esperit i les pautes estètiques dels seus creadors. Henry Carvallo, actual propietari del castell de Villandry, besnét dels seus creadors, conserva i vetlla pel patrimoni heretat i fins i tot es pot assegurar que l'estructura actual dels jardins ha estat millorada a partir de la mort de Joaquin (1936) i Ann (1940). Així, al voltant del castell, hi podem trobar els jardins decoratius dedicats a l'amor; el jardí de l'aigua ideal per parar-se a descansar, el laberint d'inspiració cristiana, simbolitza el caminar de l'home, els jardí dels innocents, amb plantes aromàtiques medicinals i culinàries, l'hort, el jardí del sol amb tres espais delimitats: l'habitació dels núvols amb arbustos i plantes perennes blavoses i blanques, l'habitació del sol amb plantes taronges i grogues, i l'habitació dels nens amb pomeres, tots ells envoltats pel bosc des d'on es pot gaudir de bellíssimes vistes dels jardins, del poble i de la vall del Cher.

Encara avui a l'hort es realitzen dues plantacions per any: per primavera (de març a juny) i a l'estiu (de juny a novembre). Es planten unes 40 espècies de plantes de 8 famílies botàniques diferents. La disposició es modifica a cada plantació tenint en compte les regles de la harmonia cromàtica i geomètrica,

així com les regles hortícoles que imposen una rotació triennial dels cultius. L'ordre i rigor d'aquests jardins es basa en la simetria, de manera que requereixen manteniment constant: els 1.200 til·lers s'han d'espurgar cada hivern; els arbustos entre abril i octubre, les 250.000 flors i hortalisses s'han de plantar entre març i juny, i a més s'ha d'abonar, regar i escatar les males herbes. De tots aquests treball se'n encarreguen deu jardineros i tres aprenents. La collita de l'hort és consumida per les famílies dels propietaris i de les persones que hi treballen i l'excedent és utilitzat per fabricar un compost que, passat un temps, retorna a la terra com adob.

Així com LLuis II de Baviera va esmerçar els seus esforços per aconseguir mitjans suficients per edificar Neuchwanstein i hores d'ara és una de les edificacions històriques a Alemanya més visitada i que reporta molts beneficis a l'Estat, l'obra de Joaquin Carvallo i Ann Coleman, un extremeny i una americana, és també motiu d'admiració i de públic reconeixement per part de l'Estat francès i de tots els visitants que gaudeixen amb la contemplació d'aquelles feixes de terra perfectament cultivades amb flors i hortalisses multicolors que envolten el castell de Villandry.